

PL 4 (Yliopistonkatu 3)
00014 Helsingin yliopisto
puh (09) 191 22 766
faksi (09) 191 22 762
s-posti: info@iprinfo.com
www.iprinfo.com

IPR UNIVERSITY CENTER
Immateriaalioikeusinstituutti

Helsinki 28.9.2007

Valtioneuvoston kanslia
Kirjaamo
PL 23
00023 Valtioneuvosto

Asia Valtioneuvoston lausuntopyyntö Teollis- ja tekijänoikeus selvityksestä 14092007

Valtioneuvoston kanslia on pyytänyt IPR University Centeriltä lausuntoa otsikkoasiassa. Instituutti esittää lausuntonaan seuraavan.

IPR University Center on viiden yliopiston laitos, joka hallinnollisesti on Helsingin yliopiston alaisuudessa. Instituutin toiminta kattaa sekä tekijän- että teollisoikeudet. Instituutin toiminta-ajatuksena on alusta lähtien ollut, että immateriaalioikeuksia on opetuksen – ja tutkimuksen yhteydessä tarkasteltava yhtenä kokonaisuutena. Myös instituutin kannatusyhdistyksessä IPR University Center Association ry:ssä on edustettuna sekä teollis- että tekijänoikeustahoja.

Immateriaalioikeuksien lainsäädännöllinen kehitys 1800 luvulta nykypäivään on luonut pohjan tekijänoikeuden ja teollisoikeuksien erillisyydelle. Tätä korostaa mm. suunnilleen samaan aikaan syntyneet kansainväliset sopimukset, teollisoikeuksia koskeva Pariisin sopimus (1883) ja tekijänoikeutta koskeva Bernin sopimus (1886). Molempia sopimuksia hallinnoi Maailman henkisen omaisuuden järjestö, WIPO. Suomessa jakoa on, toisin kuin monissa muissa maissa, noudatettu myös hallinnossa. Teknologinen muutos, mm. tietotekniikan läpimurto, ja elinkeinotoiminnan kehitys tavaran tuotannosta palvelujen tuotantoon on muuttanut myös tekijän- ja teollisoikeuksien hyödyntämistä ja niiden asemaa yritystoiminnassa.

IPR University Center on viime vuosina pyrkinyt vaikuttamaan siihen, että Suomessa laadittaisiin kansallinen immateriaalioikeusstrategia, jonka avulla koko immateriaalioikeusjärjestelmää pystyttäisiin kehittämään ja hyödyntämään siten, että se vastaisi kansallista etua ja olisi oikeudenmukainen sekä oikeudenhaltijoiden että elinkeinotoiminnan kannalta.

Valtioneuvoston kanslian laatimassa selvityksessä esitetään sekä opetusministeriön (OPM) että kauppa- ja teollisuusministeriön (KTM) nykyiset tehtävät immateriaalioikeuksien osalta selkeästi. Kummankin ministeriön tehtävät ovat varsin yhdenmukaisia politiikan ja strategian osalta. Ministeriöiden välillä ei tältä osin ole lain tasolla perustettua yhteistoimintaa ja niiden välinen koordinointi on käytännössä varsin löyhää.

Valtioneuvoston kanslian selvityksessä ei ole käsitelty sitä, missä laajuudessa nykyiset OPM:n tekijänoikeuteen liittyvät tehtävät siirtyisivät tulevaan työ- ja elinkeinoministeriöön. Koko immateriaalioikeutta koskevan strategiaselvityksen tekeminen ja toteutuminen sekä immateriaalioikeuksien kytkeminen kokonaisuudessaan osaksi elinkeinopolitiikkaa liittyy kummankin nykyisen ministeriön osalta lähinnä politiikka- ja strategiakyksymyksiin.

Elinkeinoelämä hyödyntää immateriaalioikeuksia kokonaisuutena. Yhteen tuotteeseen saattaa kytkeytyä useita suojamuotoja. Samoin eri immateriaalioikeuksissa on piirteitä sekä tekijän- että teollisoikeuksista. Esimerkkinä tästä on mallioikeus: mallin on oltava luovan työn tulos, jotta se saa suojaa; luovuus yhdistetään tekijänoikeussuojan saamiseen. Uusi malli saa suojaa myös rekisteröimättömänä. Toisaalta malli voidaan rekisteröidä; menettely liittyy tyypillisesti teollisoikeudellisiin suojamuotoihin. Lainsäädäntöjen yhdistäminen yhteen ministeriöön

mahdollistaisi sen, että immateriaalioikeuksia voitaisiin helpommin tarkastella yhtenä kokonaisuutena elinkeinopolitiikassa.

Tekijänoikeuden kytkentä kulttuuripolitiikkaan on kiinteä. Luovien tekijöiden aseman turvaaminen on ensiarvoisen tärkeää ja siitä tulee riittävästi huolehtia mahdollisen keskittämisen jälkeenkin. Kulttuuripolitiikan vastuu tulisi jatkossakin olla keskitetysti OPM:ssä. Riippumatta hallinnollisesta ratkaisusta kulttuuri- ja elinkeinopolitiikka tulee koordinoida.

Tekijänoikeuksien massakäyttö on järjestetty suurelta osin sopimuslisenssijärjestelmällä. Sen mukaan tekijöiden oikeuksia valvovan ja heidän valtuuttamanaan toimivan järjestön toimivalta on tietyin osin lainsäädännöksellä ulotettu koskemaan myös sellaisia tekijöitä, joita järjestö ei edusta. Sopimuslisenssiä koskevia säännöksiä sovelletaan, kun sopijapuolena on OPM:n hyväksymä tekijänoikeudenhaltijoita edustava järjestö. OPM:n tehtävänä on valvoa, että järjestöt toimivat hyväksymispäätöksen mukaisesti.

OPM:llä on myös merkittävä asema yksityiseen käyttöön valmistettujen teoksen kappaleiden hyvitystä koskevissa kysymyksissä. OPM:n asetuksella säädetään sekä laitteista, jotka kuuluvat maksun piiriin että maksun suuruus. Hyvitysmaksu suoritetaan teosten tekijöitä edustavalle järjestölle, jonka OPM on hyväksynyt tehtävään. OPM voi antaa järjestölle määräyksiä maksun hallinnoinnista ja se valvoo, että maksua hallinnoidaan määräysten mukaisesti ja että sen käytössä noudatetaan käyttösuunnitelmaa.

OPM:llä on edellä kuvattujen, lähinnä oikeuksien hallinnointiin liittyvien tehtävien hoitamiseksi valmis verkosto ja tietoa kulttuurialan eri osien tarpeista. Näiden tehtävien siirtäminen pois OPM:ltä saattaisi heikentää tekijöiden nykyistä asemaa ja aiheuttaa epävarmuutta oikeuksien kollektiivisesta taloudellisesta hallinnoinnista. On myös perusteltua, että strateginen järjestelmän kehittämistä koskeva pohdinta toisaalta sekä oikeuksien hallinnointi ja käytännön sopimustoiminta ja sen valvominen toisaalta erotetaan organisatorisesti toisistaan.

Tällä hetkellä KTM:ssä teollisoikeuksien hoitamiseksi käytettävissä resurssit ovat selkeästi alimitoitettut. Tämä on johtanut siihen, että teollisoikeuksien osalta ei ole pystytty toteuttamaan kaikkia välttämättömiä lainsäädäntöhankkeita. Eräänä esimerkkinä tästä on tavaramerkkilain uudistus, jota koskeva selvitys tehtiin jo vuonna 2001, mutta jota ei ole uudistuksen tarpeellisuudesta huolimatta pystytty toteuttamaan. Näemme, että riittävien resurssien turvaaminen immateriaalioikeusasioiden hoitoon on keskeinen kysymys ratkaistaessa sitä, minkä ministeriön alaisuuteen ne kuuluvat.

Tekijän- ja teollisoikeuksia koskevan kansallisen strategian laatiminen on eräs nykyisen hallituksen tehtävistä. Yhtenäinen strategia nähdään osana elinkeinopolitiikkaa. Elinkeinopolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi tulisi tekijän- ja teollisoikeudet lainsäädäntöpolitiikan osalta keskittää samaan hallinnolliseen yksikköön. Keskittämisen reunaehtoina ovat kuitenkin riittävien resurssien turvaaminen asioiden täyspainoista hoitamista varten, kulttuuripolitiikan tarpeiden riittävä huomioon ottaminen sekä tekijänoikeuslain edellyttämän valvonnan ja lain soveltamiseen liittyvien tehtävien kehittäminen osana OPM:n toimintaa.

Kunnioitavasti

Niklas Bruun
 Professori, johtaja
 IPR University Center